

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра країнознавства та туризму

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Теорія політичної географії та геополітики

галузь знань
напрямок підготовки
освітній рівень
спеціалізація
вид дисципліни

для студентів
10 Природничі науки
106 Географія
магістр
Політична географія та геополітика
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	9
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Борис Павлович ЯЦЕНКО**, доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, «__» 20__ р. дата)

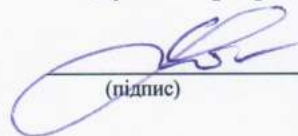
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, «__» 20__ р. дата)

КИЇВ – 2023

Розробники: Борис Павлович ЯЦЕНКО, доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму, Юліан Сергійович БРАЙЧЕВСЬКИЙ, кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства та туризму

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри країнознавства та туризму

(підпис)

Ольга ЛЮБЦЕВА

(прізвище та ініціали)

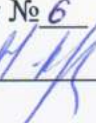
Протокол № 20 від « 30 » 06 20 23 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від « 28 » 08 20 23 року № 6

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Наталія КОРОГОДА

(прізвище та ініціали)

« 28 » 08 20 23 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – Ознайомлення студентів із історією розвитку та основними напрямками поля досліджень політичної географії та геополітики. В структурі курсу розглядаються три блоки питань :

- а) визначення об'єктів та предметів політичної географії та геополітики;
- б) основні етапи формування сучасної політичної карти світу (від середини XVII до початку XXI ст.) та позиціонування геополітичних систем. світу в цей же час.
- в) політико – географічне районування та геополітична структура сучасного світу (кінець XX початок XX - XXI століття).

Місце дисципліни - в структурно-логічній схемі підготовки фахівців в системі географічне країнознавство – політична географія - геополітика.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни: матеріал подається після освоєння предметів по географічному країнознавству та політичній географії на бакалавраті (допускається участь студентів що вчилися на бакалавраті на інших суспільно-географічних дисциплінах). Матеріал викладається одночасно з навчальними курсами по територіально-політичним системам та системному політико-географічному аналізу регіонів і держав, складає базову систему знань по політичній географії та геополітиці.

3. Анотація навчальної дисципліни: дана навчальна дисципліна присвячена вивченню наукових проблем розвитку та взаємозв'язку політичної географії та геополітики. Формування вищезазначених сучасних наукових напрямів відбулося протягом XX ст., вони мають єдиний геопросторовий об'єкт досліджень в системі взаємодії суспільства і природи, але предмети і генези наукового пошуку в них різні.

В курсі розкривається сутність сув'язі геопростору, території та суспільно-географічних місць в географічній складовій наукових досліджень та (відповідно в політичній складовій) реалій пов'язаних з політичним життям суспільства. І в політичній географії, і в геополітиці формується ієрархія територіально-політичних систем (ТПС) національного і наднаціонального рівнів.

Розглядаються загальні закономірності формування політико-географічного положення та геополітичного позиціонування держави.

Деталізується динаміка формування найважливіших рис політичної карти світу в різні геополітичні епохи і, зокрема, політико-географічне положення та геополітичне позиціонування незалежної України.

Висвітлено проблеми політико-географічного районування та геополітичної структури світу кінця XX - початку XXI століть.

4. Завдання дисципліни: освоєння навчальних матеріалів по політичній географії (і національній, і глобальній) та міжнародна інформація геополітичного характеру широко відкривають вікно у світ, формують «географічне бачення» законів і закономірностей суспільного життя планети і її регіонів, здатність застосовувати міжнародні підходи в розумінні геопросторових політичних та геополітичних проблем, використання сучасних наукових та технологічних досягнень країн світу. Опанування дисципліни допоможе здобувачам сформувати наступні загальні та фахові компетентності:

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

СК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні (у т.ч. політико-географічні та геополітичні) та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування,

СК 10. Здатність самостійно визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямках природно- і суспільно-географічних досліджень, здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні та дослідницькі технології.

СК 12. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Наукові проблеми генези політичної географії та геополітики.	лекція,	Виступ, блиц-опитування. іспит	до 8%
1.2.	Бачення сув'язі геопростору, території суспільно-географічних систем в політичній географії та геополітиці .	лекція, семінар		до 8%
1.3.	Територіально-політичні системи (ТПС): визначення, ієрархія, ТПС національного та міжнародного рівня.	лекція, семінар		до 8%
1.4.	Політико-географічне положення та геополітичне позиціонування країни.	лекція, семінар		до 8%
1.5	Сучасне політико-географічне положення та геополітичне позиціонування України.	лекція, семінар, практичні роботи		до 8%
2.1	Політична карта світу XVIII – XIX ст.: Вестфальська (1648 – 1815) та Віденська (1815 – 1918) системи.	семінарське заняття	Тези виступу на семінарі, презентація результатів практичних завдань, дискусія. іспит	13%
2.2	Політична та геополітична карта світу XX ст. : Версальсько-Вашингтонська (1918-1945) та Ялтинсько-Потсдамська (1945- 1991) системи, геополітика «холодної війни»	семінарське заняття		13 %
2.3	Політико-географічне районування та геополітична структура світу кінця XX - початку XXI ст. Post Cold War epoch (1991- ?).	семінарське заняття, практичні роботи		14%
	Комунікація.			
3.1	Формування та обґрунтуван власного бачення особливостей формування ТПС національного та наднаціонального рівня.	лекція , семінарське заняття, практичні	Тези, презентація результатів практичних	до 10%

		<i>роботи</i>	<i>завдань, аналітичні записки</i>	
3.2	Інформаційно-аналітична робота по оцінці політичного та геополітичного позиціонування держав у світовому порядку.	<i>дискусія</i>	<i>Дискусія, іспит</i>	
	Автономність та відповідальність.			
4	Самостійно та критично осмислювати інформацію політико-географічного та геополітичного змісту щодо ситуації в світовій економіці та міжнародних відносинах з урахуванням впливу географічних чинників на ці сфери	<i>семінарське заняття, практичні роботи самостійна робота</i>	<i>Презентація результатів практичних завдань, іспит</i>	до 10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1
1. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження територіально-політичних систем на різних рівнях просторової організації (ПР01)	+		+					+	+		
2. Здійснювати дослідження та/або проводити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах (ПР04)		+	+	+						+	
3. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати наукоприкладні проблеми, здійснювати критичну оцінку ухвалених рішень (ПР05)				+						+	
4. Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямках досліджень, розробляти та управляти проектами у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку (ПР14)		+			+			+			+
5. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту. (ПР16)	+					+	+	+			+

6. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань. (ПР17)					+	+	+	+	+		+
7. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів (ПР19)					+	+	+	+	+		+

7.

Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи на семінарах, виконання практичних робіт, та виконання контрольних робіт за лекційним матеріалом. Дисципліна завершується іспитом.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови опанування дисципліни на належному рівні така:

- ✓ Результати навчання – **1.1. – 1.5. (знання)** – до 40% за кожен
- ✓ Результати навчання – **2.1.-2.3 (вміння)** – до 40%
- ✓ Результати навчання – **3.1-3.2 (комунікація)** – до 10%
- ✓ Результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** – до 10%

7.1. Форми оцінювання студентів. Оцінювання результатів роботи здобувачів оцінюється на основі виконання контрольних робіт, роботи на семінарах та виконання практичних робіт.

На семінарах здобувачі вивчають питання, за якими роблять доповіді і проводять дискусію. Практичні роботи проходять у вигляді підготовки та презентації тез міні-досліджень за більш комплексними питаннями з проблем політичної географії та геополітики у конкретному регіональному середовищі. Контрольні роботи проводяться двічі на семестр. Разом за всі види робіт впродовж семестру здобувач може отримати до 60 балів.

Умовою допуску до іспиту є вимога набрати щонайменше 36 балів впродовж семестру (60% від максимального). Якщо здобувач не набирає необхідних 36 балів, він повинен підготувати реферати за темами, з яких оцінки є недостатніми.

Підсумкове оцінювання відбувається у формі **письмового іспиту**. Умовою успішного складання іспиту є вимога отримати щонайменше 24 бали (60% від максимального). У разі отримання меншої кількості балів студент здобувач повинен перескласти іспит.

Структура оцінки за видами робіт:

Вид роботи	Семінари	Практичні роботи	Контрльна робота 1	Контрольна робота 2	Іспит	Разом
Максимальний бал	20	20	10	10	40	100
Мінімальний прохідний бал	12	12	6	6	24	60

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга

редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2. Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		лекції	семінари	практичні	самостійна робота
1	Вступ. Тема 1. Наукові проблеми генези політичної географії та геополітики	6	0		14
2	Тема 2. Бачення сув'язі геопростору, території та суспільно-географічних систем в політичній географії та геополітиці	5	1		14
3	Тема 3. Територіально-політичні системи (ТПС): визначення, ієрархія, різновиди ТПС національного і наднаціонального рівня	5	1		14
4	Тема 4. Політико-географічне положення та геополітичне позиціонування країни або держави	5	1		24
5	Тема 5. Політико-географічне положення та геополітичне позиціонування України на регіональному та глобальному рівні в часи незалежності	7	1		24
6	Тема 6. Найважливіші риси політичної карти світу ХУІІІ – ХІХ ст.: Вестфальська (1648 – 1815) та Віденська (1815 – 1918) системи. 1-а Світова війна	0	8	4	36
7	Тема 7. Найважливіші риси політичної карти світу ХХ ст.: Версальсько Вашингтонська (1918 – 1945) та Ялтинсько-Потсдамська (1945 - 1991) системи: 2-а Світова війна, геополітика «біполярного» світу і «холодна війна»	0	8	4	36
8	Тема 8. Політико-географічне районування та геополітична структура світу кінця ХХ - початку ХХІ ст. Post Cold War epoch (1991 - ?)	0	8	6	36
ВСЬОГО		28	28	14	198

Загальний обсяг 270 год., в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінарські заняття – **28 год.**

Практичні заняття – **14 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота – **198 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

1. «Політична географія і геополітика» : навчальний посібник / Б.П. Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брайчевський / За ред. Яценка Б.П. Київ : Либідь. 2007. 255 с.
2. Яценко Б.П., Бабарицька В.К. «Країнознавство - основи теорії», Київ: Либідь, 2009. 312 ст.
3. Блій Т., де-Муллер П. «Географія: світи, регіони, концепти» Перекл. з англ.; передмова та розд. «Україна» О.Шабля, Київ, Либідь, 2004 р.
4. Дністрянський М.С. «Геополітика»: Навчальний посібник. Львів. 2011. 436 с.
5. Дністрянський М.С. «Політична географія та геополітика України».
1. Навчальна книга, Тернопіль, 2014 р
6. Генрі Кіссінджер «Світовий порядок» (Переклад з англійської). «Наш формат», Київ. 2018. 320 с.
7. Збігнєв Бжезінський «Велика шахівниця» (переклад з англійської, є також російський переклад). Лілея-НВ, Львів, 2000 р. 223 с.
8. Lozynskyu, Roman, Slyvka, Roman, Pantyley, Viktoria., & Braychevskyu, Yulian. The territorial exchange between Poland and the USSR in 1951: demographic development and settlement network transformation over a 70-year period. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, (59), 2023, p.69-81. <https://doi.org/10.12775/bgss-2023-0005>

Додаткові:

9. Брайчевський Ю. С. Методичні рекомендації з курсу «Електоральна географія». – Київ: «Альфа ПК» 2022. – 26 с.
10. «Географічне країнознавство» Підручник за науковою редакцією Я.Б.Олійника, Б.П.Яценка, Київ, ВПЦ Київського університету 2015 р. 911 с.
Андрущенко С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі. Київ-Логос 2005 р. 286 с.
11. Плохій С. М. «Брама Європи» (переклад з англійської), Харків 2019 р. 532 с.
12. «Глобальні виклики сучасності : суспільно-географічний вимір » : за ред.
В.К. Кіптенко, Б.П.Яценка . Київ , ВПЦ Київського університету, 2015 р. 911 с.
13. « Геоекономічні сценарії розвитку і Україна». Наук. редактор А.С.Філіпенко, Київ, . Вид. центр «Академія», 2010 р. 328 с.
14. John Agnew, Making Political Geography, Oxford Univ. Press 2002 New York 2008 р.
15. John Agnew , Geopolitics : re-visioning world polstics, London and New York, Routledge. 2003, 150 p.
16. Colin Flint, Peter Tailor, Political Geography : World Economy< National- State and Locality. Pearson. 6-th ed. 2011, 340 p.
17. A Companion to Political Geography. Ed. by J.Agnew, K.Mitchell and G.Toal. Blackwell publ. Oxford, 2008, 494 p.
18. Kevin R. Cox. Political Geography: Territory, Stagte, and Society. Blackwell publ. Oxford, 2002, 382 p.
19. Josef S. Nye. The Future of Power. PublicAffairs, New York, 2011, 300 p.